

בנאות דשא

פרשת בהר בחקתי תשפ"ה | שנה ה' | גליון רנב

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

אמרות רבותינו

בקבלת עול מלכות שמים

השי"ת מדריכו שמעשיו יהיו רצויים

ושבתה הארץ (כה, ב). בזה"ק (קח). כההוא תורה דקביל עול, ואי לא לא עבד מיד. פירוש זה, שכל המצוות ועבודות האדם צריכין לקבלת עול מלכות שמים, וכמו השור אף שחורש בכל כוחו, **בלי העול אינו עושה רצון בעליו ואין בחרישתו כלום**, שחורש מקום שאין צריך, ועוד מקלקל, ואף שעובד בכל כוחו. כן ממש, בלי עול מלכות שמים כל העבודה יוכל להיות שלא לרצון כלל, וכשמקבל העול מלכות שמים על עצמו, **השי"ת מושיע לו, וה' מלמדו שילך לטוב ויהיה מעשיו לרצון**, כי השכינה עמו. וזהו שכתוב (תהלים קמה, יט) 'רצון יראיו יעשה', כי החפץ ביראת ה', השי"ת עושה - שיהיה לו רצון לעבודתו יתברך. וזהו שאמרו (בזה"ק הנ"ל) כי 'שמיטה נייחא בכולא', כי המקבל על עצמו העול מלכות שמים הוא כבן חורין, **השי"ת מדריכו ומלמדו**.

(שפת אמת ליקוטים פ"ר, בהר)

בקיום ההתעוררות ע"י מעשה הולך ומתעלה

ונתתי משכני בתוכם (כו, יא). ואחר כך כתיב (שם, יב) **והתהלכתי בתוכם**, ולכאורה היינו הך. ויש לפרש על דרך שאיתא **ברמב"ן** (האמונה והבטחון פ"ט) ז"ל על הפסוק (שה"ש ג, ה) 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ', היינו דאיתא בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב וכי' ומהו בא התעוררות לאדם, **והעצה שיתקיים בו ההתעוררות, שיעשה תיכף דבר מצוה או תורה**, ע"י יש לו חיזוק וקיום להתעוררות. וזהו 'ונתתי משכני בתוכם' ואח"כ 'והתהלכתי בתוכם', היינו שההתעוררות יהיה לו התרחבות בתוכם, שעל ידי קיום המצות ותורה יש לו קיום, וזהו ענין הילוך - כמו שאיתא שצדיקים נקראין מהלכים.

(שפתי צדיק פ"ר בחקותי אות י')

כליון היסורים

על ידי הכרת ההשגחה שהביאתם

בש"ס (מגילה לא): **שקורין התוכחה קודם חג השבועות משום 'נכלה שנה וקללותיה'**. ולכאורה אינו מובן כלל מה ענין כליון הקללות לקריאת התוכחה. ונראה הביאור, דהנה התוכחה עיקרה שנועז האדם למקרים ומסולק מהשגחת השי"ת, כמו שכתוב (כו, מא) **'אף אני אלך עמם בקרי'**. **והרה"ק מקאצק זצ"ל** פירש הפסוק (תהלים קלט, יב) 'גם חושך לא יחשיך ממך', **שגם החושך לא יחשיך - אם יודעים שהוא ממך**. הרי שזו תכלית הרע, מה שנועז האדם למקרה, וחושב שאין החושך 'ממך'. והנה כל איש ישראל עוברים עליו כמה הרפתקאות ויסורים, וכמה וכמה מהם הם על דרך 'אלך עמם בקרי' בסילוק ההשגחה, וא"כ אין פועלים נקודת האדם מחטאתו.

אך כשקורין התוכחה בתורה, והקב"ה ואורייתא חד הוא, כדאיתא (כ"ד א, א) הביט בתורה וברא את העולם, שכל השגחת השי"ת בתחתונים היא באמצעות התורה, וכיון שיש ליסורים אלה שייכות בתורה, על כן ע"י קריאתם מעוררים עין של מעלה לראותם. **ודין גרמא לכולת ולבער מן העולם את מלאכי המשחית שנבראו מן החטא**, שהיו מלפפים ומולכים אותו עד כה, ועתה הם כלים והולכים. על כן בקריאה גורמים שתכלה שנה וקללותיה.

(הגה"ק מקוהגלוב זצוק"ל הי"ד ארץ צבי פ"ר בחקותי תרפ"ג)

מבקשים מהאדם את אשר תשיג ידו

ואם מך הוא וגו' והעריך אותו הכהן על פי אשר תשיג הנודר (כו, ח). אף שהמצוה מפורשת בתורה חמשים שקל, אף על פי כן ואם מך הוא יתן על פי אשר תשיג ידו, הרי שמשגיחין לפי העת אשר תשיג ידו. וכן הוא בכל התורה כולה. משגיחין על ישראל לפי דעת שלהם, ולכן עכשיו בעקבות דמשיחא שאנו קטני הדעת, וקושי השעבוד והדוחק שאין בנו כח לתורה ועבודה כראוי, **המעט עבודתו הוא יקר בעיני המקום**, כדאיתא בילקוט (קהלת תתקפט) 'טוב מעט בדוחק ממאה פעמים ברווח', ועל דרך שכתבתי (כללי אורייתא אות מ) לבאר מאמרים (קידושין מ, מ) 'מחשבה טובה מצטרפת למעשה' - שכוונת הלב ומחשבה טובה מצטרפת לשיעור המיעוט במעשה.

(דברי ישראל להרה"ק ממאדוין זי"ע פ"ר בחקותי עה"פ ונתתי גשימים)

'שמהתי באומרים לי בית ה' נלך'

ההשתוקקות והרצון לעלות וליראות

בתוכחה שבפרשת בחקותי כתוב (כו, ואמרו חז"ל (קה"ר ה, כה ומדרש שמואל פ"ר א) שהיה אלקנה מדריך את ישראל ומעלה אותן לשילה, ולא בדרך שהיה עולה בשנה זו היה עולה בשנה אחרת, אלא כל שנה ושנה היה עולה בדרך אחרת, בשביל להעלות את ישראל לשילה להשתחוות ולזבוח לה'.

החשיבות העצומה של שיירות אלו

היא בכך, שעוד בטרם בואם בפועל לבית המקדש, **בהיותם בדרכים, היו הולכים נראה, שבבית המקדש היה ענין מיוחד, שכל העבודות, וההכנות אליהן, תיערכנה מתוך רגשי התלהבות ובקול המון רב, וכפי שמצינו בגמרא (יומא כד:)** שהיו מכנסים את הכהנים כמה פעמים כל יום לעריכת פייסות על חלוקת העבודה, וזאת 'כדי להרגיש כל העזרה שנאמר (תהלים נה, טו) 'אשר יחדו נמתיק סוד בבית אלקים נהלך ברגש', ובלשון רש"י שם שעשו כך 'להשמיע קול המון עד רב כמה פעמים שהוא כבוד למלך'. על כך **באה התוכחה, שכאשר ייחרב בית המקדש בעוונותינו, יחסר כל זאת, ובמקום קול המון חוגג תשרור דממה מעיקה**.

עם זאת, עדיין אינו מובן די הצורך מדוע נמנה פרט זה, עם כל חשיבותו, בין יתר התוכחות והקשות, ובייחוד שהוא **מוזכר בסדרה החמישית של שבעת הנוגשים, המחמירים והולכים** ככל שממאנים בני ישראל לשמוע בקול ה'. לכשנעמיק, נמצא שטמון כאן לימוד חשוב. דברי רש"י אינם מכוונים לבית המקדש צמרי - לכשייחרב ויעמוד שומם ודומם, אלא לדרכים העולות ירושלימה, שהיו מלאות בעולי רגלים שעולים בהמוניהם לראות וליראות. כך אנו למדים מלשון רש"י שאינו מזכיר 'שיירות שנועדו בבית המקדש', אלא אלו **'שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם' - שהיו מזמינים עצמם בדרכים בעלותם לירושלים**, ורש"י לומד זאת מלשון הפסוק שלא נאמר 'והשימותי את מִקְדְּשִׁיךָ', בלשון יחיד, אלא **'מקדשיכם' - לשון רבים, שהם כל אותן השיירות של ישראל**.

מעלה מיוחדת זו שיש בהליכתם של בני ישראל בדרכם לירושלים, למדנו מדבריו של דוד המלך ע"ה (תהלים קכב, א) 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'. כך מצאנו גם אצל אלקנה אביו של שמואל הנביא ע"ה שנאמר עליו (ש"א ג, א) 'ועלה האיש מעירו

עם זאת, עדיין אינו מובן די הצורך מדוע נמנה פרט זה, עם כל חשיבותו, בין יתר התוכחות והקשות, ובייחוד שהוא מוזכר בסדרה החמישית של שבעת הנוגשים, המחמירים והולכים ככל שממאנים בני ישראל לשמוע בקול ה'. לכשנעמיק, נמצא שטמון כאן לימוד חשוב. דברי רש"י אינם מכוונים לבית המקדש צמרי - לכשייחרב ויעמוד שומם ודומם, אלא לדרכים העולות ירושלימה, שהיו מלאות בעולי רגלים שעולים בהמוניהם לראות וליראות. כך אנו למדים מלשון רש"י שאינו מזכיר 'שיירות שנועדו בבית המקדש', אלא אלו 'שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם' - שהיו מזמינים עצמם בדרכים בעלותם לירושלים, ורש"י לומד זאת מלשון הפסוק שלא נאמר 'והשימותי את מִקְדְּשִׁיךָ', בלשון יחיד, אלא 'מקדשיכם' - לשון רבים, שהם כל אותן השיירות של ישראל.

מעלה מיוחדת זו שיש בהליכתם של בני ישראל בדרכם לירושלים, למדנו מדבריו של דוד המלך ע"ה (תהלים קכב, א) 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'. כך מצאנו גם אצל אלקנה אביו של שמואל הנביא ע"ה שנאמר עליו (ש"א ג, א) 'ועלה האיש מעירו

(ס"ג פ"ר בחקותי תשפ"ד מאמר א)

ברכת מזל טוב לידידנו

העומד לימינו בכל עת ועונה
הרה"ח ר' ישראל שמעון בריקמן הי"ו
לרגל גישהו בתו שחתי

ע"ב

החתן אברהם דוד יהושע הלוי שטיינברג הי"ו
יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים

לזכרון עולם

הבה"ח הקדוש אריה יוסף הי"ד שינפלד
בן יבלחט"א הרה"ח ר' משה חיים הי"ו
נעקד"ה כ"ו אייר תשל"ח
הובצב ע"י גיסו

הרה"ח ישראל אליעזר פסח הי"ו ומשפחתו

ברכת מזל טוב לידידנו

העומד לימינו בכל עת ועונה
הרה"ח ר' שמואל שמריהו ערליך הי"ו
לרגל גישהו בתו שחתי

ע"ב

החתן המופלג שמואל יוסף הי"ו
בן הרב ישראל מייטלס שליט"א
יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים

כנישתא חדא בתיובתא

קבלת עול מלכות שמים מאהבת ה' - כבני מלכים

לעמוד בשלש שעות, וכן קי"ל להלכה (או"ח סי' נח סעי' א, ועי"ש משנב"ס סק"ד), וביארו המפרשים שהוא על פי מה שאמר רבי שמעון בן יוחאי 'כל ישראל בני מלכים הם', ועל כן שלש שעות אלו הינם זמן שינה לבני ישראל. והקשה **רבינו יונה** (ד: מה"ק) הא בשאר מקומות אין אנו פוסקין הלכה דכל ישראל בני מלכים הם, **ואמאי מתירין לכל ישראל לקרות קריאת שמע עד שלש שעות.**

אלא בשעה שמקבלים עול מלכות שמים ועול מצוות, ואומרים 'ואהבת את ה' אלקיך' - **מצות אהבת ה'**, שהוא היסוד של קריאת שמע, עלינו להרגיש שאנו בני מלכים. שהרי בזמן שלש שעות ישראל לא הלכירו באהבת ה' אותם, אמרו (דברים א, כז) 'בשנאת ה' אותנו', אבל האמת אינה כן - כי הוא היה אוהב אתכם (רש"י שם), הרבונו של עולם אוהב בני ישראל בכל מצב שהוא - ואהבה זו שהקב"ה אוהב את בני ישראל אינה מתבטלת לעולם, כי **אהבת ה' לישראל היא אהבה תמידית, ואצל הקב"ה אין שום שינוי**, ולא יתכן שיחול בו שום שינוי ותמורה, כדכתיב (ירמיה לא, ב) 'אהבת עולם אהבתיך'. ועל כן זמן קריאת שמע של שחרית הוא עד שלש שעות, כי עלינו להרגיש בקבלת עול מלכות שמים את אהבת ה' אלינו שאנו בני מלכים, ומתוך כך להתעורר לקיים מצות ואהבת את ה' אלקיך כראוי.

(מתוך ל"ג בעומר תשפ"ה מאמר ג)

לזכות הרה"ח ר' קלמן הלר שליט"א והרה"ח ר' מנדל ורדיגר שליט"א

כתב מהר"ח אור זרוע (דרשות מהר"ח או"ז ענינים שונים) ששאל את רבו מהר"ם מרוטנבורג, אם בין תפלה של יד לתפלה של ראש, מותר להפסיק כדי לענות קדושה או ברכו או אמן **יהא שמיא רבא.** והשיב לו רבו מהר"ם מרוטנבורג, דאמרינן במדרש (ספרי דברים פיסקא כד, והובא ברש"י שם פסוק כז) אפשר שהקב"ה שונא את ישראל, והרי כבר נאמר (מלאכי א, ב) אהבתי אתכם אמר ה', משל הדיוט הוא מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך - 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם' (משלי כז, יט), וכן כלפי מעלה, הרבונו של עולם אוהב את בני ישראל אהבה תמידית, וכנגד זה מתעוררת בלבנות בני ישראל אהבת ה', דבני ישראל מצווים 'ואהבת את ה' אלקיך' (ואתחנן ה, ה), וכן 'וברכת את ה' אלקיך' (עקב ח, י), וכמו כן כתיב (עקב ז, יג) 'ואהבך וברכך'. ועד הפשט התשובה היא סתמית ופלאית, כי אינו מובן השייכות בין השאלה של הפסק בהנחת תפילין, לתשובתו בענין אהבת ה'.

ועד העבודה יש לבאר כוונת המהר"ם מרוטנבורג, כי כל הענין של תפילין הוא דבקות והתחברות ברבונו של עולם, ועל כן הנחת תפילין ועניית קדושה ברכו ואיש"ר - הכל דבר אחד, דבקות ואהבת ה'.

והנה אמרינן בברכות (ט: דומן קריאת שמע של שחרית הוא עד שלש שעות שכן דרך מלכים

מילי דאורייתא

קצירה קודם העומר (ב)

בדברי הרמב"ם (תמורה פ"ז הכ"א) דקיצר קודם העומר הקציר כשר, כתב בשו"ת רבי שאול משה לזקני הרב מויערשוב זצ"ל (סי' כח) במכתב לבעל הכלי חמדה, דלכאורה היה מקום לפרש כוונת הרמב"ם לומר דהקציר של העומר הנקצר אח"כ כשר לעומר, דהו"א כיון דכתבה תורה 'ראשית קצירכם' צריך שיהיה העומר ראשית, וכשנקצר מקודם במקום אחר שוב לא הוי העומר ראשית קצירכם ופסול, קמ"ל דזה אינו מעכב, דראשית קצירכם למצוה בלבד. אך זה דחוק, דכבר נשמע זה ממ"ש הרמב"ם לעיל (ה"ח) דקצירה אינה מעכבת, ואם לא מצא להביא מן המחבר יביא מן הקצור, כ"ש דאינו מעכב שיהיה ראשית קצירכם דוקא. עכ"ל.

ואי משום הא לא איראי. דב' מצוות איתנהו במצות העומר, מצות קצירה ומצות הבאה, והכא השמיענו הרמב"ם דמצות קצירה אינה מעכבת מצות הבאה, והכא השמיענו רבותא טפי, דהקציר שנקצר קודם העומר אינו מעכב אפי' את מצות הקצירה, כי דין 'ראשית קצירכם' למצוה נאמר ולא לעיכובא במצות קצירה. ואולי סבר הגרש"מ דלשון הרמב"ם 'והקציר כשר' לא משמע דאתי ללמד שמקיימים בית דין מצות קצירה, אלא רק דכשר להביא ממנו עומר, וע"ז הקשה דבלא"ה אין הקצירה מעכבת ההבאה.

בהמשך דבריו מפרש הגרש"מ מדנפשיה כפירוש הר"י קורקוס (שהובא לעיל) דכוונת הרמב"ם לומר שהקציר כשר למנחות, אך הוא הבין דעיקר חידוש הרמב"ם שהקציר שנקצר באיסור קודם לעומר כשר להביא ממנו מנחת העומר עצמה, היכא דאי אפשר להביא מתבואה אחרת, דהואיל שבקצירה זו ביטל מצות 'ראשית קצירכם' הו"א דלא יוכשר לקיים בו מצות עומר ראשית קצירכם, קמ"ל דכשר [וסי'ל דיש בזה חידוש טפי ממה דכשר קציר זה לשאר מנחות, שאין סיבה לפוסלו, ורק לעומר הו"א שלא יוכל לקיים בקציר שנקצר תוך כדי ביטול עשה זה עצמו].

◆◆◆

והגאון בעל הכלי חמדה (פר' פינחס אות ו' קס"א) השיב לו, דזה דוחק לפרש דאתי הרמב"ם להכשיר הקציר למנחת העומר, דלא הו"ל ליתום כ"כ, וטפי ניחא לפרש דלהכשירו לכל המנחות נתכוון, להשמיענו דלא נפסל משום נעבדה בו עבירה ומצה"ע. ועוד, דלמנחת העומר פשיטא דאין לפסלו, כי אם אין לנו תבואה אחרת ומשתמשים בקציר זה למנחת העומר, הוברר למפרע שלא ביטל בקצירתו מצות 'ראשית קצירכם', ולא נעבדה עבירה בקציר זה מעולם.

אך כתב דזה תלוי בפלוגתא דאמוראי (מנחות סד.) לענין תינוק שטבע בים בשבת ופוש מצודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק,

המשך מילי דאורייתא

אמר רחמנא ולא קציר מצוה (שם עב.), והכא שבא העומר מקציר זה לא גרע משאר קציר של מצוה שאין בו איסור.

ושמא י"ל דהכא שבשעת קצירה התכוון לקצור לצורך עצמו, חשיב 'קצירכם', ולא הותר קציר של מצוה אלא היכא ששטרת הקצירה היא לצורך מצוה [ובזה לכ"ע אולי בטר מחשבתו, דגדר ההיתר הוא כשקוצר לצורך גבוה], ולא מהני מה שלבסוף היה נצרך קציר זה לצורך מצוה. ויש לדון בזה בכל מי שקצר קודם העומר ואח"כ הוצרכו למקום הקצירה לצורך בית האכל או לקוחין המדרש, אם תיקן האיסור [להסבירם דאולינן בטר מעשיין].

◆◆◆

האחרונים נחלקו אם קדש העומר במחובר או בתלוש, דהנה המקדש דוד (סו"ס לה) הקשה אהא דאמרינן (מנחות סו:) דמותר ג' סאין שנקצרו לצורך העומר נפדה ויוצא לחולין, ומוכח דבשעת הקצירה כבר היה הקדש, וקשה מהא דילפי' מקרא (שם עו:) דכל המנחות אין לקוחין אותן אלא סולת, ואין נעשין הקדש אלא כשהן סולת.

והגרא"ז מלצר בהנהגותיו למקדש דוד תמה על הדמיון בין מנחת העומר לשאר מנחות, דבמנחת העומר יש מצות קצירה, ובודאי הקדישו התבואה במחובר קודם קצירה. ובאמת תמיהה אלימתא היא על המקדש דוד שדימה בפשטות מנחת העומר לשאר מנחות.

אך גם מסקנת הגרא"ז דהוקדשה התבואה במחובר בין בה מקום תימה, דמנחת העומר שהיא קרבן ציבור מתקדשת ע"י לקיחתה מתרומת הלשכה, וזה אי"א לעשות במחובר, דאין הקדש מתחלל על המחובר, וכן מפורש בירושלמי (שקלים פ"ד סוף ה"א) לפי פירוש הר"ש סיריליא דלא הקדישו העומר במחובר מהאי טעמא דאין הקדש מתחלל על מחובר [היה מקום לדון מצד כל העומר להיקצר כקצור דמי, אך זה דוקא כשאין התבואה צריכה לקרקע ואינה משבחתא אם תישאר בקרקע, אבל תבואה זו העומדת להיקצר רק משום מצות העומר ולא משום שאין צריכה לקרקע, יליד אם שייך למימר בה דנקצורה דמיא].

וכן נקטו בפשטות רוב האחרונים שלא הוקדש העומר קודם קצירה, והצפנת פענח (תניינא דף מה טור ג) הביא שכי"כ בירושלמי ריש פאה, [ומ"ש הכלי חמדה בספר המילואים (נט: טור ד) להוכיח דהוקדש במחובר מהא דילא הוכיח כלל מתי נתקדש, תמהו איך מוכח מזה דההקדש היה במחובר יותר מאשר בתלוש].

ויש להעיר מהא דמקשינן בפרק הזהב (כ"מ נה.) בהא דמקשינן אמתני' דבדקרקעות והקדשות אין דיני משומים, מהא דהשוכר כלל הפועל לשמור את הזרעים לצורך העומר, דלרש"י מהקדשות להבינו מקשינן, הרי זרעים הוי הקדש, אך לרבינו חננאל [הו"ד רמב"ן ברשב"א ובר"ן] הקי' מורעים שהשישו דהוה כקרקע, ומקרקע אקרקע קא פריך, ואין הכרח משם דהקדש במחובר.

ואם נימא דאין הקדש במחובר, יש לדון אי שייך ביה קצירה לשמה, ע"פ המבואר ביבמות (נב.) אמר לבלול כתוב גט לאלשה זו ולכשקדשנה אגרשה, אינו גט מפני שאין בידו לגרשה קודם שקדשה, ופירש הרמב"ם (הל' גירושין פ"ג ה"ו) טעם הפסול משום דלא מקרי 'לשמה' [אך ע"י רש"י ותוס' שם שפי' באו"א], דלא שייך כוונה 'לשמה' קודם חלות הדבר.

והגם דמשכח"ל כוונה לשמה גם בלא קדושה, כמו במצות ציצית ומצה או בנט, בקרבנות שעיקר המצוה תלויה בקדושה משום מסתבר שהקדש ההקדש הוי כמו קודם חלות הדבר, ככתובת שן קודם הקדושין, אי"כ ה"ה בקצירת העומר לפני ההקדש, וע"כ דלעת הרמב"ם לא בעינן קצירה לשמה.

אך י"ל דתלוי בהנידון אם מצות קצירה ומצות הקרת העומר מצוה אחת הן או ב' מצוות, ע"י כלי חמדה (ספר המילואים נז: טור ד) וצפנת פענח (מכות ה), דאם הוי מצות קצירה מצוה בפ"ע אתי שפיר טפי דאין הכוונה 'לשמה' תלויה בהקדושה, כי רק מצות הקרבה טעונה קדושה, אבל אי נימא כמ"ש הכלי חמדה (שם) דמסתבר דהוי מצוה אחת, כדמוכח בס' המצות (ענין מד) דמנאן במצוה אחת, אי"כ קודם ההקדש ל"ש כוונה לשמה.

(מכות שיעור בענין קצירה קודם העומר ימי הספירה תשפ"ד - תשי"ח למערכת שמעתא דמר. חלק ראשון מהשיעור הובא במילי דאורייתא פ"י אמור)

תמיהות

אי עביד לא מהני בשחרור עבד

והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעולם בהם תעבדו (כה, מו). ואמרין בגיטין (לה): אמר רב יהודה אמר שמואל כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבדו כו'. וק"ל כוותיה, ע"ש.

בספר שושנת העמקים [מבעל פרי מגדים] סוף כלל ד', הקשה לרבא דסבר בריש תמורה (ד): דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ע"ש, א"כ איך מהני שיחרור בכל מקום, הא ק"ל דכל המשחרר עבדו עובר בעשה ואסור לשחרר, א"כ ממילא אף אם שיחרר לא מהני כיון דאמר רחמנא לא תעביד וממילא לא מהני [וגם אני מקשה] קושיא זו. ואח"כ מצאתי בס' הג"ל. ותיירץ, דכיון דילפינן לה לה מאשה, וגבי אשה כתבו תוס' ריש תמורה (ה, ד"ה מתיבי) דלא שייך בגט אי עביד לא מהני כיון דילפינן ממיתה ע"ש, וא"כ גבי עבד כיון דילפינן מאשה ג"כ מהני השטר שיחרור אף דאסור לשחררו, ע"ש.

ויש להקשות דהנה הרשב"א ז"ל (גיטין שם) הקשה אמאי אמרינן דהמפקיר עבדו יצא לחירות, דכל העצם דמהני בשטר וכיון דבאשה לא מהני הפקר ממילא גם בעבד לא מהני. ותיירץ, דלא ילפינן מאשה רק לענין דיני שיחרור בשטר, אבל לענין הפקר לא ילפינן מאשה, ולכך מהני, ע"ש.

ולפי זה קשה, איך מהני ההפקר, נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, דכל העצם דמהני בשטר הוא משום דיליף מאשה, ובאשה לא שייך אי עביד לא מהני כמ"ש, וא"כ בהפקר דמהני מחמת דלא ילפינן מאשה, ממילא נימא דלא מהני כמ"ש.

[חידושי הרי"ם גיטין לח: - וכתב החי' הרי"ם שם: 'ומהא דמשתחרר בכסף לא קנינן דג"כ לא יליף מאשה, דזה אינו, דבכסף אין איסור כלל דלא שייך לא תחנם, ע"ש'.

עוד כתב: למי' דגם במפקיר עבדו צריך גט שיחרור רק דיצא לחירות משום שזוכה בעצמו כיון שהוא הפקר, ואם קדם אחר וזכה בו ג"כ מהני כמו שאר הפקר, כמ"ש הפני יהושע בפשיטת ע"ש. וא"כ כיון דהטעם שעובר בעשה כתב הרשב"א והרמב"ן ז"ל משום דאיכא לא תחנם, שאסור ליתן להעבד מתנת חנם ולכך אסור ליתן לו גם את עצמו ע"ש. וא"כ לא שייך כלל במפקיר עבדו העשה דלעולם כו', דכיון שגם אחר יכול לזכות בו, רק שקדם הוא וזכה בעצמו, א"כ לא שייך לא תחנם, שאינו נותן לו כלל מתנה. דאסור להפקיר בשביל שגם הנכרי יכול לזכות בו, אלא כיון שגם אחר יכול לזכות אין איסור, וא"כ ממילא גם במפקיר עבדו אינו עובר כלל, ולא שייך אי עביד לא מהני כלל. והפני יהושע כתב שפיר במוחל לו השעבוד דשפיר עובר, כיון שנותן לו, משא"כ במפקיר.

אך קשה לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שיחרור, וכתב הפני יהושע ז"ל וכל הפ' דאין שום אחד יכול לזכות בו, שכיון שמפקירו אינו עבד כלל, דאין רשות רבו עליו, ע"ש. א"כ ממילא קשה כנ"ל, שכיון שאין אחר יכול לזכות בו ואינו נותן רק לו, א"כ עובר שפיר בעשה, וממילא נימא דלא מהני מחמת כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני כנ"ל. וע"ש עוד בדברי הרי"ם מ"ש לתרץ.

א"ה: ויש להצ"ח בדביקור הקושיא שהביא החי' הרי"ם שעמד ע"ז הפמ"ג, כן הקשו רעק"א וחת"ס ועוד אחרונים, וע"י תורתך שעשועי מהדו"ח ס"י סו, והמצוין שם בהערה ג לדברי האחרונים בזה.

והנה בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' עג) פלפל בזה כדרך החי' הרי"ם, אך לא כתב כסברת החי' הרי"ם הרי"ם שכל אחד יכול לזכות אין לא תחנם. אלא שילה"ע אי בתירוץ החי' הרי"ם בהמשך דבריו [שלא הובא כאן] יתורץ דברי הרמב"ם שכתב דאסור לשחרר, ובכ"ז אם שחררו משוחרר, וכמ"ש בכת"ס שם. והכת"ס תירץ ע"פ דהפני יהושע דבאיסור עשה ל"א א"ע ל"מ, אלא שהאחרונים השיגו ע"ז והסכימו דלא שנה איסור עשה. ויל"ע אי לפמ"ש האחרונים (רעק"א שו"ת סי' קטט, מנ"ח מצוה ססא) לחדש דכאשר יש מציאות שביה ל"ש לומר דלא מהני, אזי ל"א דל"מ גם באופן דשייך דנימא דל"מ, א"כ י"ל כיון דבשחרור בשטר מהני כדיליף מאשה, א"כ לא מפרשינן האיסור דאי אפשר אלא שאסור. אך כבר כ' בחתם סופר (גיטין לח ושו"ת אה"ע ח"ב סי' קנו) דיל"פ הלימוד מאשה באופן שאין איסור. ומלבד זאת, כבר כתב רעק"א שהראשונים לא ס"ל סברא הג"ל, אלא דאמרין לא מהני בגוונא דשייך ביה לומר ל"מ, אף שיש אופנים דבע"כ מהני. סו"ד צריכים למצוא תירוץ מרווח ליסוד הקושיא אמאי מועיל השחרור, ול"א ביה א"ע ל"מ].

תשובו איש אל אחוזתו לשוב להיאחו בשרשו

בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו (כה, יא). יש להבין לשון הפסוק שאיש שב אל אחוזתו, הרי האחזה שבה לאיש - לרשותו של בעל הבית, ולא להיפך. וע"פ פשט י"ל, כי קרקע במקומה עומדת ואינה דבר המטלטל, ולכן מתאים לומר שהאיש שב אל אחוזתו.

וע"ד דרש י"ל, ע"פ המסופר על שני בעלי דינים שבאו לפני הרב לדון בדין תורה על שדה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, אמר להם הרב שהוא רוצה לצאת לקרקע המריבה, לשאול את הקרקע מה היא אומרת, כשהגיע לקרקע נשכח הרב על הקרקע והצמיד אותו, וקם ואמר לבעל הדין, הקרקע אומרת שהיא לא שייכת לא לך ולא לך, אלא שניכם שייכים לה, שהרי שניכם בסוף תבואו אליה. וזהו 'תשובו איש אל אחוזתו' - שהאדם יזכור שסופו לעפר.

אך יש לומר שטמון בזה פנימיות, כי כל מטרות שמיטה יובל הוא שיעזוב האדם אחיזתו בהאי עלמא ויזכור כי לה' הארץ וכל אשר בה, ובוהו יזכר כי גם הוא מקור נפשו וחוצבה מכסא הכבוד ושרשו נטוע בה' חיים, וממילא יעזוב הבלי עולם ויחזור אל אחוזתו האמיתית, וזהו 'תשובו איש אל אחוזתו' - לאחיזה האמיתית בהקב"ה שהוא מקומו של עולם. (ס"ג בהר תשפ"ד מאמר ב)

באונאת דברים

מפסיד את היראת שמים שבלבו

ולא תנונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך (כה, יז). ופירש רש"י מח"ל כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חבירו. ואיתא בגמרא (שם) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלקיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלקיך. וצריך ביאור, שהרי מה שנאמר בו ויראת מאלקיך, הוא משום שהוא דבר המסור ללבו של אדם, ורק הוא המכיר ויודע את מוחשבות הלב, ולכן נאמר ויראת מאלקיך גם בשאר הדברים המסורים ללב, והאיך זה מורה על חומר הדבר (וע"י מהרש"א ומהר"ם שו"ת).

ויש לפרש על פי דברי השפת אמת (קדושים תל"ח) שכתב שהמצוות התלוין בלב על ידי שמקיימין אותן זוכין ליראה, כי כל מצוה במעשה מתקן מעשה האדם, וכמו כן מצוות התלוין במחשבת לב האדם מתקנין לבו של האדם. ומביא מאמר החידושי הרי"ם ז"ע על פסוק ולא תנונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך - שעל ידי שמירת אונאת דברים זוכין ליראה.

נמצא שהמבטל אונאת ממון שהוא במעשה, אכן עונו גדול מאוד וחל עליו כל מה שנאמר בחז"ל על גול, אבל גדול מזה אונאת דברים שהמזלזל בו לא רק שעבר על העבירה בעצמה, אלא מקלקל ומפסיד היראת שמים שבלבו, כי בכל פעם שעובר בדבר המסור ללב, נחלש ונחסר מעלת החוס של היראה.

(ס"ג בה"ב תשפ"א מאמר א - עבד"ד עמ' קי"א)

החיים יודעים שימותו!?

והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג). עמדו המפרשים הרי גר הוא עראי ותושב הוא קבע, ואם גר אינו תושב ואם תושב אינו גר.

וי"ל ע"פ המעשה שסיפר הרה"ח ר' אברהם פרידמן ז"ל, שמהר"ת מברסלב כשהיה ילד נתגדל אצל זקינו, והיה זקינו לקחו עמו לבית הכנסת, וכדרך כל הארץ מפעם לפעם נעדר איש זקן מהמתפללים, לאחר זמן משראה שאינו שב לבית הכנסת, שאל את זקינו היכן פלוגי, השיבו שהוא נפטר לבית עולמו, לאחר זמן שוב ראה שנעדר עוד יהודי מבית הכנסת, ושוב אמר לו זקינו שנפטר לבית עולמו, שאל הילד את זקינו מה פירוש שנפטר לבית עולמו, והסביר לו שיותר הם לא נמצאים כאן בעולם, הנשמה עולה למעלה, והגוף קוברים באדמה. נודע הילד ושאל את זקינו: און די לעבידיגע ווייסען דאס? והחיים יודעים זאת? כי אנשים המשיכו בחיים שלהם כמקדם, ולא היה נראה שיודעים זאת.

וזה כוונת הפסוק 'כי גרים ותושבים', שבעצם במהות האמיתית שלנו אנו גרים כאן בעולם הזה, אבל בדמיון שלנו אנו תושבים, אמנם הדמיון אינו דמיון מוטעה, אלא זהו דמיון שהקב"ה טבע בכל אדם בבריאתו, וכעין דברי הרמב"ם (הקדמה לפיהמ"ש) 'לולי המשתגעים נשאר העולם חריב', אלא שהאדם שוקע בהאי עלמא עד שהדמיון משתלט על ההרגשה האמיתית, ונדמה האדם שהוא חי כאן בקביעות, אך מנגד ציונו הבורא יתברך במצות השמיטה, למען נזכור שאף שאנו מדמים עצמנו כ'תושבים', האמת היא שאנו רק 'גרים' בארץ. וזהו 'כי גרים ותושבים אתם עמדי' - שעל בני ישראל להיות בעולם הזה גרים ולידע כי עיקר שלהם מעלה.

(ס"ג בה"ב תשפ"א מאמר ב - עבד"ד עמ' קי"ג-קיד)

התורה כמחאה נגד היצר

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם (כה, נה). פירש רש"י (כה, מב-נה) מתורת כהנים 'שְׁטָרֵי קוֹדֶם'. ויש לדקדק דלכאורה הול"ל 'קִנְיִי' קודם, ומהו אמרם 'שְׁטָרֵי' קודם, והרי לא איירי על בעל חוב שבא לגבות דשייך לומר על זה 'שְׁטָרֵי' קודם.

וי"ל דהמכוון הוא ע"פ מה שכתב הגהות מיימוניות (פט"ו מהל' טו"ע אות ח) בשם הריצב"א דאף שכנגד גזלן הבא לגזול את שדהו צריך לחזור ולמחות בסוף כל שלש שנים (ע"י ביב ל"ט), מ"מ אם מכר את הקרקע והשטר בידו חשיב מחאה בכל שנה ואין צריך לחזור ולמחות. וביאור דבריו הוא, משום שכל זמן שהשטר קיים בידו, הרי זה כאילו המחאה הראשונה קיימת, כי השטר נעשה למען יעמדו לימים רבים כמ"ש חז"ל (ע"י גיטין כב: ביב כט), וכתבו יש לו קיום עולמית.

וזה כוונת אמרם ז"ל 'שְׁטָרֵי' קודם, כי הרבנו של עולם אמר לנו במתן תורה 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' - 'אנא נפשי כתיבת יחיית' (שבת קה). זה כתוב וקיים לעולם, וכנגד הגזלן האמיתי שהוא היצר הרע, יש מחאה כתובה - 'עבדי הם', בכל מצב שהוא שהאדם עלול לטעות ולחשוב שהוא משועבד לעולם הזה וליצר הרע, יש מחאה וצעקה נגדית 'שְׁטָרֵי' קודם.

(ס"ג בה"ב תשפ"ד מאמר א)

רביבי דשא

אל תונה את אחיך הרמאי

אל תנונו איש את אחיו (כה, יד). וכבר כתב להלן (י' יז) 'ולא תנונו איש את עמיתו', ולמה כפל כאן. אלא לומר לך שאפילו אם 'אחיך הוא ברמאות', וגם הוא מרמה אותך, בכל זאת אתה אל תונה אותו, והולך בתם הולך בטח.

(רשימות מפר' בהר תשס"ח - ס"ט)

כשהמצוות חקוקים בו - לא יחסר כל

אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כה, ז). יש לפרש אם 'בחקותי' תלכו - אם יהיו המצוות חקוקין באדם לילך עמהם תמיד, אז יקום בו ונתתי גשמיכם בעתם ולא יחסר כל.

(ע"פ לחיים להנחת תפילין ה' בחקוית תשפ"ד)

ברכת מזל טוב

לאחינו הרה"ח ר' יואל לעפקאוויטש שליט"א להולדת נכדו שיחי'

בן לחתנו ר' מנחם שמוחה פרידמאן הי"ו יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט

אחים לעפקאוויטש

כוס תנחומין

לידידנו איש תבונות, נושא בעול עם חבריו רב פעלים לתורה, מיטיב גגן בשירת הלויים הרה"ח ר' שמואל חיים חזש' שיחי' ומשפ' על אבנם הכבד בהלוקח בנו הנאיר הלוי ע"ה בעל הנחמות יתבוש לשכרם הגדול כאיש אחד בלב אחד 'חברי המנוח'.

חיבור הנפש ע"י תורה

בס"ד, ל"ב למטמוני"ם תשפ"ה
לידידי תומכי מוסדותינו המתאספים
להתעוררות בשבת הכנה לקבלת התורה בהר
מירון, ד' עליהם יחיו.

קיימא לן קשר עליון - דאורייתא, ובספרים
הק' שהתחברות לעילא על ידי תורה.

והכוונה הן על ידי קביעת עתים לתורה, והן
בהתאמצות להיות מתמכין דאורייתא, לזכות
לחיבור הנפש לתורה.

והשי"ת יברככם בבני עוסקים בתורה ומצוות
ובמזוני רוויחי בבריאות לאוי"ט.

ידידכם שאל

(מכתב רבינו שליט"א למשתתפים בשבת הכנה לקב"ה
בהר מירון)

עלי מועד

חולשא דאורחא

מחמת קרירות עמלק

בש"ס שבת (פז): יומא קמא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא
דאורחא. שמעתי בשם כ"ק אדמו"ר מהרי"ם זצלה"ה מגור, שחולשא
דאורחא הוא מעמלק אשר קרן בדרך, עכ"ל. ולכאורה זה רחוק
מהפשט. אבל נראה בזה כוונה עמוקה, דהנה כבר אמרנו דענין
רפידים שרפו ידיהם מן התורה, ה' מחמת ראותם שהם קרובים
להר סיני ועדיין אינם מרגישים בעצמם שהיו ראויים לקבל התורה,
ובשביל זה היו בעצמם כמתיאשים ורפו ידם.

אין זה חטא, כי (ברכות י.) בהדי כבשי דרחמנא למה לך, והאדם
אין לו רק למלאות את ציווי השי"ת ולהאמין שבדאי עצת ה' היא
חכמה. ובשביל חטא זה בא ציווי שורש השקר, להטעות את האדם
בחשבוניות שקר נגד האמונה, כי כל קליפת עמלק היא מקור השקר,
וכסות ולשון שינה, ואם שקרת במדות ובמשקלות היו דואג מגירוי
האויב. וזהו (תצא כה, יז) 'אשר קרן בדרך' וברשי"י שצננן והפשיק
מרתחתך, שמחמת הקרירות ורפיון ידים כנ"ל בא עליהם עמלק
לקררם עוד יותר.

והנה כתיב (בשלח יז, יג) 'ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי
חרב', פירשי' חתך ראשי גבוריו ולא הרגם כולם עפ"י הדיבור, ומוכן
שקליפת עמלק עדיין לא נתבטלה לגמרי עד לעתיד לבא שימחה
שמו מתחת השמים. וע"כ כשבאו להר סיני ראו את מראה כבוד
ה' כאש אוכלת בראש ההר, לולא היתה קליפת עמלק רפיון ידים
וקרירות קצת אצלם, והיו מתחזקים להאמין שהם נרצים להשי"ת ליתן
להם התורה ושיזכו למעלת הנבואה, ה' צריך להיות לבם בוער כאש
שלהבת' ולא ייגעו ולא ייפפו.

כמו שאנו רואים שאם יש לאיש להרויח הון עתק לא יישן ולא ייגע
ולא ייעץ ויקצר בעניניו כל טורח ויזעזע אורחות ימים, מה גם לדבר
גדול כזה היו צריכין להחליף כח ולא היתה להם חולשא דאורחא כלל.
הלא מרע"ה שה' בהר ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתה,
ובמדרש (שמי' פ' מ"ז) שלא ישן משום שלא יתבטל מלימודו, ומשלו
משל אם אומרים לאדם כל מה שאתה תמרוך לעצמך דינרי זהב יהי
שלך, שלא יחפוץ לישון באשר יודע כמה הוא מפסיד בעת השינה,
ומעין זה ה' היה להם חטא בעת בואם למדבר סיני וראו את מראה הגדול
הזה, לולא קליפת עמלק שקרה אצלם הדבר, ואז הרגישו חולשא
דאורחא. וא"כ דבריו ז"ל הם מותאמים עם הפשט.

(שם שמואל פ' במדבר ריח סיון תרע"א)

ניתן להשיג

עברא דדשא על חג השבועות

בחגוניות הספרים המובהרות

לפרטים: הפצת קרוין - 0548486555

להבין שמועות

לשון רשות - למעט התנגדות היצר

אם בחקותי כו' (כו, ג). בגמרא (ע"ה ה.) ת"ר אם בחקותי אין אם אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר (תהלים פא, יד-טו)
לו עמי שומע לי כו' כמעט כו' - ברשי"י שהקבי"ה מתחנן לפניוהם שישמרו את התורה. ענין הבקשה כענין רשות, על
פי שהגיד כ"ק אאז"ל [האמרי אמת זי"ע] אולי בשם הישמח משה על דאיתא (ברכות לה) חילוק בין דורות הראשונים
לאחרונים, הראשונים שהכניסו עצמם לחיוב דאורייתא ולא היה מתיראים מהתנגדות היצר, ודורות אחרונים חפשו
עצות להתחייב רק מדרבנן (ע"י רש"י שם ד"ה אין הטבל ותוס' ד"ה דרך טרקסמון). שלא יהי' להם כל כך התנגדות מהיצר.
ואולי זה ענין התחנונים, שלא יתגבר עליהם היצר והסתרות. וזה שמסמן הבטחה (תהלים שם) 'כמעט אובייהם אכניע'
- זה האויב בלב האדם, יועל צריהם אשבי ידי' - שיהי' עזר מהשי"ת להתנגד להיצר. ואיתא (ע"ז יז) הוי ערום
ביראה, להערים לעבדות השם, ושם (ברכות לא) איתא מערים אדם על תבואתו כו', וזה הערמה כנגד ערמומית
היצר, כיון שנכנסו דברי תורה נכנס ערמומית (סוטה כא), ונצרך להערים עליו.

(בית ישראל פ' בחקותי תשי"ז ועוד)

כשהוא אומר 'ואת מצוותי תשמרו' הרי קיום המצוות
אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחקותי תלכו' שיהיו
עמלים בתורה. שלכאורה להיות עמל בתורה זה הרי
גם קיום של מצוה, של 'ושננת לבניך' וכפי איך שחז"ל
מפרשים שיהיו דברי תורה מחודדין בפיה, והרי לא
יכולים להשיג תורה בלי יגיעה, א"כ עמל בתורה גם
כלול ביאת מצוותי תשמרו. ותרין [השמות צדיק,
שיש חילוק בין יגיעה לעמל, והמצוה של 'ושננתם
לבניך' מחייבת שיתייגעו בתורה, אבל להכניס את
עצמו על ענין בתורה שיודעים שעם כל ההתייגעות
בוה ג"כ לא ישיגו את זה וג"כ לא יקנו את זה, זה נקרא
'עמל', ובכך לא מחויבים מצד המצוה של 'ושננתם
לבניך'.

ועל חלק הזה שנראה שאינו מגיע לתכלית, אולי
נימא דאין חיוב ממש, וכעין מ"ש הרב בשולחן ערוך הל'
ת"ת דמי שלא יצליח ביידיעת כל התורה התורה כולה אין
עליו אותו חיוב של מי שכן יצליח.

אך קשה לקבל הדברים, ומה שנאמר לעיל מהשפ"צ
היינו שלא נכלל בחיוב ושננתם, אבל כאן בבחקותי
תלכו' נתחדש חיוב גם על 'עמל' שאינו נראה לאדם
התוצאה מזה, וכמ"ש שם סיום דברי האדמו"ר
מאמשינוב שליט"א, עיי"ש [ובבית ישראל בכמה מקומות
בפרשתן (תשי"ב, תשי"ד, תשי"ט, תשכ"ד, תשל"א) כתב על
'עמלים בתורה', כי אין אדם זוכה לדברי תורה אלא ע"י
יגיעה ועמל, וזה הלשון חוקה אף שאינו מרגיש מתחלה טעם,
עיי"ש].

אלא שצ"ל כמו שאמר רבינו שליט"א שכוונתו
של הבית ישראל אינה לטענת האדם אל יצרו, אלא
להקטנת עצם כח התנגדות היצר שהוא כח רוחני,
וכדאיתא בספרי' שעל כל ציווי של הקב"ה יש כח
מנגד של הסטרא אחרא, וככל שיש יותר איסורים
ויותר לאיון כך גדלה ההתנגדות אליה. כי זה לעומת
זה עשה האלקים. והרי אמרו חז"ל (סוכה נב:) קידושין (ל')
'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי', ואחת הדרכים של
הקב"ה עוזרו כנגד היצר הרע, היא בהקטנת כח
היצר, וכאשר פעם כתבה התורה והגדירה את החיוב
לשמור תורה ומצוות בלשון רשות, עצם זה מקטין
כח היצר.

וכן נראה להדיא ממה שכתב הבית ישראל בשנת
תשל"א 'וכתיב אם בחקותי, וא"י ג' אין אם לשון רשות
אלא חוב, אם תקריב מנחת העומר - שעתה הזמן
ספירת העומר, ואם יהי' היובל - ג"כ לצאת מעבדות
לחרות, אם כופר יושת עליו, כולם חוב, מנחת העומר
הכנה לקב"ה, ויובל לצאת מעבדות לחרות, ואם
כופר יושת עליו ונתן פדיון נפש - זמן לחשבון הנפש
באלו הימים, וגם כאן כתיב 'אם', כי היצר הרע מתנגד
ליגיעת התורה, לכן נקט לשון רשות, שבנקל יותר
להתגבר עליו, וכן כולם נרמזו לשון רשות שלא יקטרג
היצר הרע'.

הרי מפורש בדב"ה דאין הכוונה שהאדם יחשוב
שהוא רשות, אלא כמו שאמרנו חז"ל בגי המקומות
שהם חובה גמורה, אין שנכתב בלשון רשות שלא
יקטרג היצר. ועפ"ז אין בדברי הרבי הבית ישראל
זי"ע עצה, שעי' שיחשוב האדם כך - יקל מעליו איך
להסתדר עם היצר.

והדברים מהדברים אצל בני היכלא דפרשיסחא
וקאצק, שאף שבכל דברי תורתם פעלו בשמים ממעל,
עיקר עבודתם ומגמתם בדברי תורתם לשומעי לקחם
היו עצות הנגזרות לעבודת האדם, בדברים מגחילים
הבלבבות, ומה עוד בדורות האחרונים, הרי ידוע לכל
השפעתו של הרבי הבית ישראל זי"ע בעבודה הנוגע
למעשה, ועלינו לשאול מה היובל'ן שיצא לנו מכל
הדברים האלה, בעבודתנו בפועל בעולם המעשה.

ומבקשי' הן שאין מניחים ליצר להשתלט עליהם,
ימצאו דברים בגוי, ונקווה שיועילו להציע הדברים
ליגיעת הגלות למצוא בהם תועלת.

(משולחן המערכת)

ראשית ילה"ע מה שהביא בשם הישמח משה
בביאור הא דדורות האחרונים הכניסו דרך גגות,
בספר ישמח משה (פ' יתרו ד"ה עוד ביאור) כתב
בסגנון אחר, דדורות הראשונים אף שלא הוצרכו כלל
להכניס לבית, הכניסו דרך טרקסמון כדי לחייבן
גדול המצווה ועושה (קידושין לא), ודורות אחרונים
אף אם הוצרכו להכניס לבית, הכניסו דרך גגות כדי
לפוטרו. ואלו ואלו כוונתן לשמים, וללמד זכות על
האחרונים. דבאמת נתנו מעשר ועשר רק כדי לפטור,
כי היכי דלהוי כאינו מצווה ועושה, שמצד הסברא אינו
מצווה ועושה עדיף, דמ"ש דמצווה ועושה עדיף - הוא
משום דמגרי ביה יצר הרע (ע"י שם תוס' ד"ה גדול), וידוע
(סוכה נב:) דכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, אם כן
בראשונים דהוי גדולים, אם כן מצווה ועושה חשוב,
הכניסו דרך טרקסמון. ובדורות האחרונים יצר הרע
קל יש, אם כן אינו מצווה ועושה חשוב, לכך הכניסו
דרך גגות.

ולפמש"כ הבית ישראל [כאן], ובעוד מקומות רבות
בספרו הק' בשם האמרי אמת, לא משום מעלת אינו
מצווה ועושה, אלא שפחדו לנפשותם, להכניס עצמם
לחיוב דאורייתא, שאז תהא התגברות היצר יותר
גדול. ומן הענין לציון שרבה"ק מסאטמר זי"ע בדברי
יואל פ' בראשית עמ' צ"ה, הוסיף ע"י הישמח משה,
וכתב, ואפ"ל גם באופן אחר, דדורות הראשונים היה
כח התגברותן חזק, וע"כ הכניסו עצמם בגדר מצווה
ועושה, ומגרי יצה"ר בנפשיהו דהוא עבודה חשובה,
אבל דורות האחרונים יראו לנפשותם פן לא יוכלו
להתגבר, על כן נמנעו מלמעבדי קרבא בהדיא, ובחרו
יותר להיות אינו מצווה ועושה שהוא עבודה חשובה
לפי מדרגתם. וזה דבריו האמרי אמת זי"ע [ובדברי
יואל פ' כי תצא עמ' תכו, נרשמו הדברים מעורבבים].

[והנה בעיקר דברי הישמח משה, ילה"ע דסוף סוף הרי
חייבים מדרבנן לעשר, וא"כ מה שייך לומר דאינו מצווה.
ואולי מפרש דלא הוצרכו הפירות רק לאכילת עראי, או
שהיה רק עבור בהמות שאז אין חיוב כלל. אלא שא"כ ילה"ע
דלאוהר לא מצינו ענין אינו מצווה ועושה, אלא כגון סומא
או אשה שפטורים ואצל איש ש מצוה, אבל אם מצד הפירות
אין חיוב כלל מה שייך שמפריש מעשרות, ולכאורה פשוט
שגם לא חל עליה שם מעשרות. ואולי מכיון שבאכילת קבע
חייב מדרבנן א"כ חל המעשרות. ולכן יובן דנקרא אינו
מצווה ועושה אף מדרבנן, כיון שאוכל רק עראי, והדברים
עדיין צ"ת.]

וצריך הבנה מה שהרבי הבית ישראל זי"ע מביא
ענין זה לבאר הפסוק בפרשתו במה שנאמר 'אם
בחקותי תלכו', דלכאורה להקטין הנסיון היינו שאכן
לא תהא מצב של חיוב, או עכ"פ רק חיוב מדרבנן,
דבזה יש פחות גירוי היצר מחיוב דאורייתא, אבל
בגוונא דאיכא חיוב, מה מועיל שנאמר בלשון 'אם'
שמשמעותו רשות, כאשר מדובר על דבר שהוא חיוב,
ואין יובן שבוה יש פחות התנגדות היצר, אתמהא.

וכבר העיר רבינו שליט"א (ס"א פ' בחקותי תשפ"ב מאמר
ג - בעדיד ע"י רכז-רכה) שאי אפשר לפרש כוונת קדשו,
שהאדם יחשוב וידמה לעצמו שאין זו כי אם רשות,
ועי"ז יוכל להתגבר על יצרו, כי היכן שמענו שאדם
יאמר לעצמו תירון דמינוי שהו רק רשות. ובכך לגבור
על היצר, הרי את היצר הרע - עם כל זה שהוא מלך זקן
וכסיל - אי אפשר לרמות, ואדרבה היצר עלול לומר לו
אם אין זו עבירה אלא רשות - אדרבה הרשות בידך
לשמור בקולך [ומה דאיתא מהבעש"ט זי"ע, עצה לרמות
את היצר, ראה באורך בלהבין שמועות' בנאוי' בחקותי
תשפ"ה].

והיה עולה על הדעת, דאולי יש עמל התורה שאינו
חיוב ממש, ועל יסוד מה שהבאנו (בנאוי' בה"ב תשפ"ג
גליון קמז, עמ' ד) מדברי כ"ק אדמו"ר מאמשינוב שליט"א
משמיה זקינו כ"ק האדמו"ר רבי מאיר'ל מאמשינוב
זי"ע, עמ"ש רש"י בראש פרשתו 'יכול זה קיום המצוות,